

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΙΔΕΑ

«Έξ μηνας από τοῦ θανάτου μου», γράφει ἐν τῇ διαθήκῃ του ὁ Ἀχιλλεύς Γεροκωστόπουλος, «νά προκηρυχθῇ διαγωνισμὸς πρὸς κατασκευὴν καλλιτεχνικῆς παραστάσεως ἐκ μαρμαῶρου συμβολιζούσης τὴν Ἐθνικὴν Ἰδέαν καὶ ὑπομνησκοῦσας τοῖς ἐλευθέροις Ἕλλησι τὸ καθήκον πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους ἀδελφούς».

Ἡ κληροδοσία αὕτη, τί λέγω, αὕτῃ ἡ ἀνάμνησις τῆς Ἐθνικῆς Ἰδέας, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐθνικῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ διὰ νὰ μὴ κρῦπται τὰ πράγματα, ἐσκεμμένη ἀποστροφῆς πρὸς τὰ ἰδεώδη, εἰς τὴν λατρίαν τῶν ὁσίων ἐν τελείᾳ παραγνωρίσει τῶν πραγμάτων, ἀπεδώσαμεν τὰς συμφορὰς, αἵτινες μᾶς ἐπληξάν ἐπ' ἐσχάτων, ἀποτελεῖ ἀνωμαλίαν, ἀναχρονισμὸν παραδόξον, καὶ διὰ πολλοὺς ἴσως ὄνειρον ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ καθολικὸν αἶσθημα τῆς συγχρόνου δημοσίας γνώμης.

Καὶ ἂν φαντασθῇ τις, ὅτι ὁ ἀείμνηστος πολιτευτῆς, τὸν φόρον τοῦτον τῆς εὐλαθείας του πρὸς τὰ μεγάλα ἔθνη ἰδεώδη, τὸν προσέφερον ὄχι ἐν τῇ ἀλήθῃ τῶν σωματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων· ὅτι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς του πρὸς τὸ ὑψηλὸν ὄραμα λαοῦ θεραπεύοντος τὴν θρησκείαν τῆς πατρίδος, πατρίδος μεγάλης καὶ ἐλευθέρης, ἀνέτειναν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καθολικοῦ μαρμασμοῦ, ὅπου πάντες νεύουν κεκυφότες πρὸς τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὑπεσκαμμένος ὑπὸ τῆς τραγικωτέρας τῶν νόσων τῆς καταθιβρωσκούσης τὰ σπλάγγνα αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀσφαλεῖ ἀναμονῇ τοῦ θανάτου μέσῳ ἀφράστων ἀληθόνων, τότε μόνον θὰ ἀντιληφθῇ τοῦ σθένους τῆς ὠραίας ταύτης ψυχῆς, τὴν ὁποίαν τίποτε δὲν ἠδυνήθη νὰ κάμψῃ καὶ τίποτε νὰ ἀπελπίσῃ.

Ἐὰν ἡ κληροδοσία τοῦ φιλοπατρίδος πολιτευτοῦ Πατρῶν, δι' ἧς ἠθέλησε νὰ προστήσῃ πρὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ λευκὴν, μαρμακρινὴν, τὴν εἰκόνα τοῦ ὑπερτάτου ἐθνικοῦ καθήκοντος κατελείπετο ὑπὸ τινος Πρώσου μετὰ τὴν Ἰέναν, ἢ ὑπὸ Γάλλου μετὰ τὸ Σεδάν, θὰ ἀπετέλει φυσικὴν ἀπήχησιν τῶν παλμῶν τῶν ἠττημένων ἐκείνων λαῶν· διότι τὸ ἔθνηκόν Ἰδεῶδες τὸ ἠγάπησαν θερμότερον, τὸ ἐλάτρευσαν φλογερώτερον, τὸ ἐπροσκύνησαν μετὰ μεγαλητέρας συντριβῆς ἠττημένοι καὶ τεταπεινωμένοι, ἢ κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐλπίδων ἐπιτυχῶν καὶ νικῶν.

Δὲν ἐφαντάσθησαν ποτὲ ὅτι ἡ ἀποτυχία ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος ἐπιβάλλει τὴν ἀπάρ-

νησιν τοῦ καθήκοντος, οὔτε ἀπέδοσαν ποτὲ εἰς τὰ ἔθνηκὰ ἰδεώδη τὴν ὑπαιτιότητα τῶν καταστροφῶν, ὑφ' ὧν ἐπλήγησαν.

Εἰς ἡμᾶς ἐπῆλθε τι ψυχολογικῶς παραδόξον, θλιβερώτερον δὲ καὶ ἀπελπιστικώτερον τῆς ἠττης καὶ τῶν οικονομικῶν ἡμῶν καταστροφῶν.

Ἄντὶ νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι αὗται ἦσαν ἀποτέλεσμα ἄμεσον καὶ ἀναπόφευκτον οὐχὶ τῆς πρὸς τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς τοὺς δουλεύοντας ἀδελφούς προσηλώσεως, οὐχὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν προγράμματος, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδένα ἔχομεν, ὡς κράτους, λόγον ὑπάρξεως, ἀλλὰ τοῦ ὅτι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ κράτους μόνον κατὰ βραχεία διαλείμματα νηφαλιότητος, καὶ πρὸ πάντων ὅταν ἐξωτερικαὶ περιστάσεις, ἀνεξάρτητοι τῆς ἡμετέρας θελήσεως, παρέσυρον ἡμᾶς, ἐνεθυμούμεθα τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ τὰ βρέα καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλλεν εἰς ἡμᾶς, ἐφαντάσθημεν ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν πολιτικὴ ἀπέτελεσε τὴν αἰτίαν τῶν συμφορῶν μας, καὶ ὅτι ἤρκει, ὅπως ἐδραιωθῇ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους, νὰ τὴν ἀπαρνηθῶμεν.

Δὲν λέγομεν ὑπερβολὰς. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιγράψωμεν πολλὰς μαύρας σελίδας ἐξ αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ τύπου ἐμπνευσμένης ὑπὸ τοῦ σαρκασμοῦ καὶ τῆς χλεύης πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, σελίδας ἐν αἷς διακωμωδοῦνται καὶ χλευάζονται ἀναμνήσεις καὶ ὄνειρα ἔθνηκὰ ἀναμίζ' σελίδας ἐν αἷς διὰ τὴν ἀδοξίαν τοῦ παρόντος, διὰ τὰς καταστροφὰς του ἀπαγγέλλεται κατηγορία κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ προγράμματος καὶ ὄχι κατὰ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἐπεδιώξαμεν τὴν ἐκτέλεσίν του.

Καὶ ὁ λαὸς ἐθίζεται εἰς τὴν ἀπάρνησιν παντὸς ἰδεώδους· ἐθίζεται εἰς τὸ νὰ περιφρονῇ τὰς ἀναμνήσεις τὰς ἐθνικὰς καὶ νὰ μὴ λικνίζουσι πλέον τὴν ψυχὴν του ὄνειρα τοῦ μέλλοντος, διότι δυστυχῶς ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ ἠθικὸν παντὸς λαοῦ διαμορφοῦνται κυρίως ἐξ ὅσων ἀναγινώσκει. Καὶ παρορῶμεν ὅτι οὕτω μόνον ἡ ὕλική πρόδος ὑπὸ παράγοντα τὸν ἀτομισμὸν ἀπομένει κληρὸς παντὸς λαοῦ, τοῦ ὁποίου νεκροῦνται οἱ παλμοί, ἢ ἀντίληψις ὑψηλοτέρων καθήκοντων, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας, καὶ ὅτι ἄνευ τούτων ἡ ὕλική πρόδος τῶν κοινωνιῶν ἐπισπεύδει μόνον τὴν πτώσιν αὐτῶν πρὸς τὴν παρακμὴν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν. Πνεῦμα ἀπαισιοδοξίας βαρύνει ἐπ' αὐτῶν, τῆς ἀπαισιοδοξίας τῆς νοσηρᾶς, ἢ ὁποῖα τίποτε δὲν ἐλπίζει καὶ ὑπὲρ οὐδενὸς δὲν ἐπιτρέπει παλμούς] εὐγενεῖς, τῆς ἀπαισιοδοξίας, τὴν ὁποῖαν προσφυῶς ἐχαρκατήρησαν ὡς χρονίαν καὶ ἀθεράπευτον ἠθικὴν δυσπεψίαν.

Φεβούμεθα ὅτι τῆς καθεστηκυίας γενεᾶς ἡ

ψυχή ποτέ δὲν θὰ ἀφυπνισθῆ· ὅτι δὲν θὰ δυναθῆ νὰ ἀποσείσῃ τὴν καταπτώσιν τὴν νοσηράν, ἣτις ὑπενόμευσε τὸν ἠθικὸν αὐτῆς ὀργανισμόν· ὅτι ὅλαι αἱ μαρμάριναι παραστάσεις τοῦ ἐθνικοῦ ιδεώδους, ὅλαι αἱ παρορμήσεις καὶ αἱ παρακελεύσεις, ὅπως ἐπαναγάγουν αὐτὴν εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ καθήκοντος, θὰ μείνουν ἀτελεσφόρητοι. Τὸ ἱερόν πυρ τὸ ὁποῖον ἀφίνεται ὑφ' ἐνός ἔθνους νὰ σβέσθῃ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ ιδεώδους — καὶ βωμὸς αὐτοῦ εἶνε ἡ καρδία παντός πολίτου, — δὲν δύναται πλέον νὰ ἀναλάμψῃ.

Ἄλλὰ τὸ ἔθνος δὲν ἀνήκει εἰς τὴν γενεάν τὴν φεύγουσαν, εἰς τὴν γενεάν, ἣτις συνεπλήρωσε τὸν ὁρόμον τῆς, ὁρόμον ἀδοξίας καὶ ὀνειδούς, κατὰ τοῦτο μόνον ἀξία τῆς συγγνώμης τῆς ἱστορίας, καθ' ὅσον πολλακίς τὸ παρελθὸν ἀποτελεῖ τὴν συγγνώμην τοῦ παρόντος, ὑπαίτιον δὲ τοῦ ἀπαισίου ἔτους τοῦ 1897 εἶνε ὁλόκληρον τὸ παρελθὸν ἀπὸ τοῦ 1833.

Τὸ ἔθνος ἀνήκει εἰς τὸ μέλλον· καὶ αἱ γενεαὶ τὰς ὁποίας θὰ βαρύνῃ ὁ κληρὸς νὰ τὸ ἀναστήσουν, πρέπει, γινομένης ἀρχῆς ἀπὸ τῆς συγχρόνου νεότητος, νὰ διδαχθῶσιν ὅτι ἔθνος ἐπιλησμον τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς εἶναι ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπέλιπεν ἢ θρησκεία τῆς πατρίδος, ἔθνος κατὰδικον ἀμετακλήτως εἰς θάνατον.

Πρέπει νὰ διδαχθῶσιν ὅτι ἂν οἱ πατέρες αὐτῶν ἐδυστύχησαν καὶ ἐξουθενώθησαν, ἂν κατέστησαν εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν δυσχερὲς τὸ παρὸν καὶ δυσχερέστερον τὸ μέλλον, αἰτία τούτου δὲν εἶνε ἡ ἡγιασμένη σημαία τῆς ἐθνικῆς ιδέας, τὴν ὅποιαν ἐκράτησαν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, ὅτι ἡ σημαία αὕτη, λησμονημένη καὶ εὐρωτιώσα, εἶχεν ἐπὶ μακρὸν ἀφῆθῃ εἰς τὴν γωνίαν, ὅτι δὲν ἀπεβλέπομεν πρὸς αὐτήν, ὡς πρὸς ἐνιαῖον καὶ ἀμεταβλήτον πρόγραμμα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, ἄνευ διαλειμμάτων, ἄνευ ἀποπλανήσεων, ἄνευ μακρῶν ἐκτροπῶν, ὅταν δὲ κατατατρισμένοι καὶ ἀπαρσκεινοὶ ἐπεβλήθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν περιστάσεων νὰ κρατήσωμεν αὐτὴν ὑψηλά, αἱ χεῖρες ἡμῶν ἦσαν ἄστονοι καὶ ἐξηνητλημένοι. Ὅτι ἀπετύχουμεν καὶ συνετριβήμεν ἀκριβῶς διότι ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἐθνικοῦ ιδεώδους πολλακίς κατὰ περιόδους μακρὰς ἀπέλιπεν ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τῆς ἀδιασπαστοῦ συνεχείας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν μόνον ἐγγύτησιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν μεγάλων ἔργων καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ διότι ἐλησμονήσαμεν ὅτι μόνον ὅταν ἀπεβλήθῃ ἐν ἔθνος ἀπαρκεκλιτῶς πρὸς ὠρισμένον σκοπὸν ὡς σταθμὸν τοῦ ἐθνικοῦ βίου, τότε ἡ πορεία αὐτοῦ εἶνε ἐξησφαλισμένη ἀπὸ πάσης παραπλανήσεως καὶ ἀπὸ πάσης πτώσεως κατὰ κρημνῶν καὶ χαρὰς ὄρων.

Ἡ γενεά, ἣτις θὰ διαδεχθῆ τὴν γενεάν τὴν ἀδοξόν, πρέπει νὰ ἐπικραθῆ εἰς τὰς μεγάλας ἀναμνήσεις νεωπῶν ἡρωισμῶν τῶν ἀπῶν αὐτῆς,

λησμονοῦσα ἡμᾶς τοὺς παρενθέτους, διότι αἱ μεγάλα ἀναμνήσεις λιχνίζουσι ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν τὰ μεγάλα, τὰ εὐγενῆ ὄνειρα, καὶ διότι τὸ μεγαλύτερον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων μετρεῖται διὰ τοῦ μεγέθους τῆς ἐμπνεύσεως, ἣτις τὰς γενεὰς.

Πρέπει ἡ παιδαγωγία νὰ ἐμποδίσῃ τὴν γενεάν τοῦ μέλλοντος, τοῦ νὰ καταστῆ ἠθικῶς ἀνάπηρος ὡς ἡμεῖς διὰ τῆς ἀγκυλώσεως τῆς φιλοπατρίας, διὰ τῆς νεκρώσεως τῆς θρησκείας τοῦ ἐθνικοῦ ιδεώδους.

Νὰ μαθῆ ἡ γενεά τοῦ μέλλοντος νὰ ἐνθουσιᾷ πρὸς τὰ εὐγενῆ καὶ τὰ ὑψηλά, διότι τίποτε δὲν ἐξυγιάζει ἀσφαλέστερον τὴν ψυχήν, ὅσον τὸ αἶσθημα τοῦτο. Νὰ διδαχθῆ ὅτι ἡ θρησκεία τῆς πατρίδος εἶνε ἡ ἰσχυροτέρα τῶν θρησκειῶν, ἀφοῦ ἐμπνέει ἡμῖν τὴν αὐτοθυσίαν, ἀφοῦ μᾶς ἐθίζει νὰ περιφρονῶμεν αὐτὸ τῆς αὐτοσυντηρήσεως τὸ αἶσθημα καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν θάνατον.

Ἄν εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ παιδαγωγία πλάττει τὸ ἄτομον καὶ τὸ ἄτομον τὸ ἔθνος, πρέπει ἡ παιδαγωγία νὰ στήσῃ ἐντὸς τῶν νεαρῶν στηθῶν τοῦ ἐθνικοῦ ιδεώδους τὸν βωμόν· νὰ ἀναστηλώσῃ τὴν ἐξουθενωμένην καὶ περιφρονημένην θρησκείαν τῆς πατρίδος.

Πρέπει ἡ σύλληψις τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης παραστάσεως τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας, τὴν ὅποιαν ἡ πατριωτικὴ ψυχή τοῦ ἐκπνεύσαντος πολιτευτοῦ ἠθέλησε νὰ πῆξῃ καὶ διακωδίσῃ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ μαρμάρου, νὰ ἀποτυπωθῆ φωτεινῆ, διαυγῆ, ἐν τῇ ψυχῇ τῶν Ἑλληνοπαίδων, ὡς ὁ σταυρὸς τὸν ὁποῖον ὑπερῆεν τῶν μαχομένων στρατιῶν τοῦ Κωνσταντινου περιέβλεπε χρυσῆ αἴγλη, ἀρραβῶν τῆς ἐθνικῆς νίκης τοῦ μέλλοντος.

Ε. Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ¹

Β'

— Βεβαίως τυγχάνετε ἐν τῷ ἔργῳ ὑμῶν γενναίας ὑποστηρίξεις παρὰ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως; Ἡρώτησα τὸν κ. Βόττην, ὅτ' ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων αὐτοῦ ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ τμήματι τοῦ δωδεκάτου συνεδρίου τῶν Ἀνατολιστῶν, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν παρ' αὐτοῦ ὑποβληθεισῶν συγγραφῶν καὶ δημοσιεύσεων καὶ ἐκ τῶν ἰδίων μετ' αὐτοῦ συνδιαλέξεων ἀπεκαλύφθη πρὸ ἐμοῦ ἡ συστηματικὴ ἀρχαιολογικὴ ἐργασία ἡ τελευτή ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

— Ἐλάχιστα, ἀπήντησεν, εἶνε τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν κυβέρνησιν. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐργασία ἐν Αἰγύπτῳ ἡ ἀναφερομένη εἰς τοὺς ἀλεξαν-

¹ Ἰδε σελ. 49.

δρινούς καὶ βωμαίκοις χρόνοις εἶνε ἔργον κατὰ μέγα μέρος ἰδιωτικόν, θὰ ἦτο δὲ ἀδύνατος ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τῆν κυρίως παρέχει ἡ δημοτικὴ ἀρχή, ὁ ἀρχαιολογικὸς σύλλογος Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ Ἀθηναῖον Ἀλεξανδρείας.

Αὐτὸς ὁ δῆμαρχος Ἀλεξανδρείας, Σακούρ βένης, Αἰγύπτιος εὐπαιδευτός καὶ βέκτης, λαλῶν ἄριστα τὴν γαλλικὴν, παριστάμενος μεταξὺ τῶν συνέδρων, ἐφαίνετο ἀληθῶς ἐνδιαφερόμενος τὰ μέγιστα περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ κ. Βόττη καὶ τῶν τελευτημένων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀλεξανδρινῶν μελετῶν. Ἄλλ' ὅτε δικαίως ἀπένεμον αὐτῷ τὸν ἐπὶ τῷ ζήλῳ αὐτοῦ ὀφειλόμενον ἔπαινον ἐν τῷ μαγευτικῷ Tivoli, ὅπερ ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Tibur, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εἰς αὐτὸ ἐκδρομῆς τῶν συνέδρων, δὲν ἀπεδέχθη πλήρες τὸ ἐγκώμιον. — Ὅχι, μοὶ εἶπεν· οὐδὲν θὰ ἐγίνετο καὶ ἐτελεσφόροι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὑπὸ ἀρχαιολογικῆν ἐποψίν ὡς καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐποψίν ἄνευ τῶν ἐγκρίτων ἐν τῇ πόλει συμπολιτῶν ὑμῶν, οἵτινες πολλακῶς προάγουσιν ἐν αὐτῇ τὸ ἔργον τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁμολογῶ δὲ, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι, ὧν τὴν ἡγῶ ἀπέδιδον οἱ γείτονες θόλοι τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Σιβύλλης, μὲ συνεκίνησαν οὐ μικρὸν, φανταζόμενον τὴν δρᾶσιν τῶν φιλοπατριδῶν ἐκείνων Ἑλλήνων τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παροικίας μακρὰν τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φραγῶ.

Ἀληθῶς δὲ τὰ ἐκτεθέντα παρὰ τοῦ κ. Βόττη ἐν τῷ τμήματι καὶ αἱ ὑποβληθεῖσαι παρ' αὐτοῦ δημοσιεύσεις ἐπίσαν πάντας, ὅτι ἄνευ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν δύο ἐξ Ἑλλήνων κατὰ μέγα μέρος συνισταμένων σωματείων, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας καὶ τοῦ Ἀθηναίου, δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ προαγωγὴ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀρχαιολογικῶν μελετῶν. Ἦτο δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτω καταφανές, ὥστε, ἐκπέρων μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ κ. Βόττη ἀπὸ τοῦ προεδρίου τοῦ τμήματος τὴν εὐχὴν, ὅπως τὸ ὅλον συνέδριον ἐκράσῃ τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν Ἀλεξανδρείας, τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν καὶ τὸ Ἀθηναῖον ἐπὶ τῇ προαγωγῇ τῶν ἀλεξανδρινῶν ἐρευνῶν, ἐγινόμεν ἁπλῶς ὁ διερχόμενος τῶν αἰσθημάτων ὑφ' ὧν κατεῖχοντο πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὸ τμήμα. Ὅπόσον δὲ δικαίαι ἦσαν αἱ εὐχαριστίαι αὐταί, ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἑμοθυμοῦ παρὰ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν συνέδρων τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἀποδοχῆς τῆς ἐμῆς προτάσεως, ἣν τὸ τμήμα διεβίβασεν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν.

Μεταξὺ δὲ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλεξανδρείας τῶν μάλιστα συντελεσάντων εἰς τὴν εὐδωσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν εἰς διακρίνεται μάλιστα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν μετὰ τοῦ κ. Βόττη συνομιλιῶν καὶ τῶν δημοσιεύσεων αὐτοῦ.

Τίς δὲν θὰ ἐμάντευε τὸν ἄνδρα, καὶ ἂν δὲν ἀνέγραφον τὸ ὄνομα αὐτοῦ; Εἶνε ὁ μονόφθαλμος, ἀλλ' ὄξυδερκέστατος ἐκεῖνος πατριώτης, οὐ τὸν πρόωρον θάνατον θρηνεῖ ἀκόμη σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν, ὁ μεγάλθυμος πολίτης μεγάλης Ἑλλάδος ὁ γινώσκων νὰ μάχηται ἅμα ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς ἰδέας καὶ νὰ δαπανᾷ, νὰ ἐνθουσιᾷ αὐτὸς ὑπὲρ παντός ἀγαθοῦ καὶ νὰ ἐξεγείρῃ καὶ τῶν ἄλλων τὸν ἐνθουσιασμόν μέχρι φανατισμοῦ. — Εἶμαι καὶ θὰ εἶμαι εὐγνώμων πρὸς πάντας τοὺς προάγοντας τὸ ἐμὸν ἔργον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, μοὶ εἶπεν ὁ κ. Βόττης. Πολλὰ θὰ εἶχον νὰ εἶπω περὶ πολλῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸν Γεώργιον Γούσιον. Ἦρκει νὰ εἶπω, ὅτι κατὰ τι προέπει νὰ γείνη. Καὶ τὸ κατὰ τι ἐκεῖνο ἐγίνετο, ἂν ὑπῆρχον χρήματα, ἀμέσως· ἀλλ' ἐγίνετο, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχον, διότι εὐθὺς ὡς ὁ Γούσιος ἐπέθετο καὶ ἤθελε, δὲν ἠδύνατο νὰ γείνη λόγος περὶ μὴ ὑπάρξεως χρημάτων. « Ὁ θάνατος, ἔγραφε τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ Βόττης, ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τοῦ γαλλιστὶ ἐκδομένου Ἀλεξανδρείας, ὁ θάνατος ἐθραυσε πρὸ μικροῦ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Γεωργίου Γούσιου, οὐ τὸ ὄνειρον ἦτο νὰ ἴδῃ ἀνατέλλουσαν Ἀλεξανδρείαν πνευματικώτερον ἐκείνης ἣτις ἐν τούτοις εἶνε πόσον εἰς ἡμᾶς προσφιλεῖς. Ἐν πάσῃ ἐκδηλώσει τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου, ἐν τῇ αἴγλῃ τῇ πολλακίς ἀπατηλῇ τῆς δημοσιεύσεως περιοδικοῦ, τῆς ἰδρύσεως φιλολογικοῦ συλλόγου ὁ Γούσιος ἐβλεπε πραγματοποιούμενον νέον ὄνειρον καὶ τὴν νέαν Ἀλεξανδρείαν τῶν χερσίδων συμπαραζευγυμένην εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν τῶν Λαγιδῶν καὶ τῶν Ρωμαίων. Τὸ δὲ μέγα τοῦτο ὄνειρον ἀπετέλει τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ. Ἀγαπῶν ἀφιλοκερδῶς καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ πᾶν τὸ ἐλληνικόν καὶ ἔχων ἰδιόζουσαν δεξιότητα διοργανωτοῦ, προέστατο ἀπασῶν τῶν παρ' ἡμῖν ἐταιριῶν, ὧν σκοπὸς εἶνε ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ ἡ γνώσις τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος τῆς εὐγενούς αὐτῆς πόλεως, τοῦτο μὲν διὰ διαλέξεων καὶ διὰ τοῦ μουσείου, τοῦτο δὲ δι' ἀνασκευῶν. Διὰ ταῦτα μετ' αἰσθημάτων βαθυτάτης θλίψεως βλέπω κενὴν ἀνεπιστρεπτὴν τὴν θέσιν αὐτοῦ ».

Ἄλλ' ὅποια ἢ ἐν τῇ ἄλλως διεθνεῖ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἥς ἐπίτιμος πρόεδρος εἶνε ὁ χερσίδης, συμμετοχῇ καὶ ὄρασις τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ πόλει παροικῶν ἀποδεικνύει αὐτὴ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Γούσιου, ὃν διεδέχθη ὡς τακτικὸς πρόεδρος ἄλλος φιλόμουσος Ἑλληνας, ὁ Ἀμβρόσιος Ράλλης. Εἶνε δὲ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία αὕτη ἴδρυμα νεώτατον, συσταθεῖσα τῷ 1893 ὑπ' ὀλίγων εὐπαιδευτῶν Ἑυρωπαϊῶν, ἐν εἰς ἐξεῖχον πλὴν τοῦ Γούσιου ὁ Γερμανὸς Bildernagel καὶ ὁ Ἄγγλος John Reeves, ὅστις καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πρόεδρος

της Έταιρίας μέχρι της εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακλήσεως αὐτοῦ ὡς διευθυντοῦ τῆς Αὐτοκρατορικῆς ὀθωμανικῆς Τραπέζης, ὅτε διεδέχθη αὐτὸν ἐν τῇ προεδρίᾳ ὁ Γούσιος. Διακεκριμένοι ἀρχαιολόγοι τῶν περὶ τὴν ἀλεξανδρινὴν καὶ καθόλου αἰγυπτιακὴν ἀρχαιολογίαν διατριβόντων εἶνε ἀνακεκρηγμένοι ἐπίτιμα μέλη τῆς Έταιρίας. Μεταξὺ δὲ τῶν μελῶν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἦσαν κατὰ τὸ ἔτος 1896 μέχρι 1897, πιθανῶς δ' ἐξακολουθοῦσιν ὄντες καὶ σήμερον, οἱ κ. κ. Ἐμμανουὴλ Μπενάκης καὶ Νικόλαος Διομήδης. Ὁ δὲ κατάλογος τῶν μέχρι τέλους τοῦ 1896 ἑταίρων περιλαμβάνει ἐν ὅλῳ ἐβδομήκοντα καὶ τέσσαρας, ὀλίγους ἀληθῶς διὰ πόλιν ἔχουσιν ὄσους ἡ Ἀλεξανδρεία κατοίκους· τούτων δὲ ἦσαν Ἕλληνας ἐν ὅλῳ δώδεκα. Σήμερον δὲ οἱ ἑταῖροι ὑπερβαίνουν ἐν ὅλῳ τοὺς ἑκατόν.

Οὐδὲ συμμετέχουσιν οἱ Ἕλληνας μόνος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Έταιρίας τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀλλ' οὐχ ἤττον ζωηρὰ εἶνε ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν ἐν τῇ διοικήσει τῶν κατὰ τὸ ἑλληνορωμαϊκὸν τῆς πόλεως μουσείον, ὅπερ εἶνε δημοτικόν. Καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, τῆς 3 Ἰουλίου 1891 μέχρι τέλους τοῦ 1898, συμμετέσχον τῆς διοικήσεως αὐτοῦ διαρκεῖς ἐπιτροπεῖαις ἐν διαφόροις χρόνοις οἱ κ. κ. Δ. Ταμβάκπουλος, Ἰωάννης Ἀντωνιάδης, Γ. Γούσιος, Ἐμμανουὴλ Μπενάκης καὶ Περικλῆς Γλυμενόπουλος. Εἰς δὲ τὴν γενικὴν ἐπιτροπεῖαν τοῦ μουσείου ἀνήκον ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι καὶ τοῦ 1897 Ἕλληνας οἱ ἐξῆς: Νερζούτσος βέης, Χαϊκάλης βέης, Παλαιολόγος Γεωργίου, Γεώργιος Γούσιος, Κωνσταντῖνος Σαλβάγος καὶ Ἀριστείδης Σινάνος. Τῆς δὲ γενικῆς ἐπιτροπεῖαις τοῦ μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐν ἔτει 1898 μετέχον οἱ κ. κ. Β. Ἀποστολίδης, Λ. Αὐγερινός, Ἐμμ. Μπενάκης, Ν. Διομήδης, Παλαιολόγος Γεωργίου, Ε. Γλυμενόπουλος, Ν. Χαϊκάλης, Κ. Συναδινός, Α. Σινάνος καὶ Γ. Ζερβουδάκης. Ἐκ τῶν καταλόγων τούτων ἀποδεικνύεται ὁπόσον δικαίως ὁ τε κ. Βόττης καὶ ὁ δῆμαρχος Ἀλεξανδρείας ὠμολόγουν ὅποσα ὀφείλει ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀρχαιολογικὴ κίνησις εἰς τὴν φιλότιμον συμμετοχὴν τῶν ἐγκρίτων μελῶν τῆς ἐν τῇ πόλει ἑλληνικῆς παροικίας.

Ἄλλ' ἰδῶμεν τὰ διὰ τοῦ τοιοῦτου ζήλου καὶ τῆς προθύμου συνεργίας τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν ἐπιτευχθέντα.

Καὶ δὴ πρῶτον ὁμολογητέον, ὅτι ἡ δημοτικὴ βιβλιοθήκη Ἀλεξανδρείας, ἧς διευθυντὴς εἶνε ὁ κ. Nourisson, εὐρίσκειται ἀκόμη ἐν τῷ πρώτῳ σταδίῳ τῆς συστάσεως καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἐπαρκῆς πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἀναγνωστικὰς ἀνάγκας πόλεως οἷα ἡ Ἀλεξανδρεία.

Κατὰ τὴν πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν κειμένην τελευταίαν περὶ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἔκθεσιν, αὕτη ἤριθμοι τελευταίων τοῦ ἔτους 1898 τόμους ἐν ὅλῳ 11753, ὧν 9265 ἐν εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις καὶ 2488 ἐν τῇ ἀραβικῇ. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ὡς τόμων ὑπολογιζομένων ἐν εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις εἶνε ἀπλῶς τεύχη περιοδικῶν, ὧν δὲν συνεπληρώθησαν τὰ ἔτη, κατὰ ταῦτα δὲ ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης εἶνε ἔτι μικρότερος τοῦ ἀνωτέρω ὑπολογισθέντος.

Οὐχ ἤττον ἡ βιβλιοθήκη προβαίνει προϊούσα κατ' ἔτος, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐν ἔτει 1898 κατὰ τόμους 1059 ἐν ὅλῳ αὐξήσις αὐτῆς, προελθοῦσα τοῦτο μὲν ἐξ ἀγορᾶς, τοῦτο δ' ἐκ δωρεῶν ἰδιωτῶν, ἑταιριῶν καὶ κυβερνήσεων. Μετὰ λύπης δὲ σημειόνω, ὅτι μεταξὺ τῶν ἑταιριῶν καὶ τῶν κυβερνήσεων, αἵτινες ἀναγράφονται ὡς πλουτίσασαι δι' ἀποστολῶν τὴν βιβλιοθήκην, δὲν περιλαμβάνονται καὶ δωρεᾶι προσερχόμεναι παρ' Ἑλλήνων ἢ ἐξ Ἑλλάδος.

Ἀνάλογος δὲ πρὸς τὴν αὐξήσιν τῶν βιβλίων καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν περιοδικῶν, αἵτινα λαμβάνει ἡ βιβλιοθήκη, εἶνε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὴν χάριν μελέτης ἢ ἀπλῆς ἀναγνώσεως, οἵτινες ἀνῆλθον τῷ 1898 εἰς 7000 περίπου, ὧν 2700 ἰθαγενεῖς.

Αἱ πρόδοι αὗται εἶνε βεβαίως ἄξιαι λόγου, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι παρῆλθον ἐξ μόνου ἔτη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς βιβλιοθήκης. Ἡδὴ ἡ μία καὶ μόνη μεγάλη αἴθουσα, εἰς ἣν περιορίζεται ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀναγνωστήριον ἐν τῷ δημοτικῷ μεγάρῳ, εἶνε ἀνεπαρκῆς, ἀτελής δὲ εἶνε ὁ ἐν τῷ 1894 ἐκτυπωθεὶς κατάλογος τῶν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ὑπαρχόντων βιβλίων. Παρίσταται δὲ ἀνάγκη καὶ γίνεται σκέψις περὶ προσκεῖσεως τοῦ χώρου, ὅπως τὸ καθίδρυμα δυναθῆ νάνταποκριθῆ εἰς τὴν ἡμετέραν μεζονα αὐξήσιν καὶ τὰς προϊούσας ἀξιώσεις τῶν φιλομούσων.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΣΟΥΗΔΙΑΙ ΚΑΙ ΝΟΡΒΗΓΙΑΙ

Α

Ἐν τῷ πίνακι τῆς συγκριτικῆς ἀναπτύξεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία κατέχουσιν ἀπὸ πολλοῦ θέσιν μεταξὺ τῶν πρωτεύουσῶν χωρῶν. Μόνον ἐν Βυρτεμβέργῃ, Βυσαρία καὶ Σαξονίᾳ ἡ ἀναλογία τῶν ἀγραμμάτων εἶνε ἐλάσσων τῆς τῶν Σκανδιναυικῶν

1 Τὸ ἄρθρον τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον ἐκ σειρᾶς ἄρθρων περὶ τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Σ. τ. Δ.

ἐθνῶν. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ καταδείξωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ Σουηδοὶ καὶ Νορβηγοὶ ἐφήρμοσαν τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ συνάμα συντομώτερον νὰ ἐκθέσωμεν τὸ σύνολον τῶν θεσμῶν ἐνδιατριβόντες μᾶλλον ἀποτελέσματα.

Μέγας ἀριθμὸς βασιλικῶν διαταγμάτων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῷ αἰῶνος καθώρισεν τὴν σχολικὴν νομοθεσίαν. Αἱ κύρια διατάξεις αὐτῆς συγκεφαλαιοῦνται ἐν τῷ διατάγματι τοῦ 1882 διὰ τὴν Σουηδίαν καὶ ἐν τῷ τοῦ 1889 διὰ τὴν Νορβηγίαν. Θὰ ἐξετάσωμεν δὲ ἐν πρώτοις τὴν σύστασιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων ἰδρυμάτων τῶν διὰ τῶν νόμων τούτων ἀναγνωρισθέντων.

Τὰ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἰδρύματα διαιροῦνται ἐν Σουηδίᾳ εἰς πέντε τάξεις: 1) εἰς νηπιαγωγεῖα, 2) εἰς δημοτικὰ σχολεῖα κατώτερα, 3) εἰς δημοτικὰ σχολεῖα, 4) εἰς σχολεῖα τελειοποιήσεως, 5) εἰς ἀνώτερα δημοτικὰ σχολεῖα.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἄς μὴ φανῆ πολὺπλοκον. Αἱ κύρια κατηγορίαι, περὶ ὧν ἐνταῦθα θὰ γίνῃ λόγος, εἶνε δύο, τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Τὰ κατώτερα δημοτικὰ σχολεῖα εἶνε ἰδρύματα μικτὰ καὶ προσωρισμένα διὰ τὰ ἀραιότερον κατοκημένα μέρη· τὰ σχολεῖα τελειοποιήσεως περιορίζονται εἰς συμπληρωτικὰ τινα μαθήματα καὶ ἐν γένει συγγέονται μετὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου· τὰ ἀνώτερα δημοτικὰ σχολεῖα εἶνε ὀλίγα καὶ μόνον εἰς τὰς κόμας ὑπάρχουσιν, σκοπὸν ἔχοντα νὰ δώσωσιν εἰς τὰ τέκνα τῆς γεωργικῆς καὶ ἐργατικῆς τάξεως παιδεύσιν ἀνωτέραν τῆς κατὰ μέσον ὄρον ἀπαιτουμένης καὶ τοιαύτην, ὥστε νὰ μὴ ἀναγκάζῃ αὐτὰ νὰ καταλίπωσιν τὸν προσωρισμὸν τῶν καὶ τὴν ἐργασίαν, ἣν ἴσως τινα ἤρχισαν ἤδη.

Ἐτέρη ὑποδιαίρεσις τῶν σχολείων εἰς μόνιμα καὶ εἰς κινητὰ ἐκλείπει ἡμετέροι, διότι τὰ κινητὰ μεταβάλλονται εἰς μόνιμα. Κατὰ τὸ 1895 ἡ Σουηδία ἤριθμοι 8,261 σχολεῖα μόνιμα καὶ 2,861 κινητὰ.

Ἐκάστη ἐνορία ἀποτελεῖ σχολικὴν περιφέρειαν, αἱ πόλεις δὲ ἀποτελοῦσιν ἐκάστη μίαν περιφέρειαν. Ἐν ἐκάστη τούτων λειτουργεῖ σχολικὸν συμβούλιον, ὅπερ εἶνε ὁ κύριος τροχὸς τῆς διοικήσεως τῆς σχολῆς. Καὶ ἐνταῦθα ἐμφαίνεται ἡ πρωτοτυπία τοῦ συστήματος.

Τὸ συμβούλιον ἀποτελεῖται ἐκ μελῶν, ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ συνόλου τῆς ἐνορίας ἐκ τῶν «περὶ τῶν σχολείων μεριμνόντων», περιλαμβάνει δὲ πάντοτε τέσσαρα τοιούτους μέλη ἀνευ τοῦ προέδρου, ὅστις αὐτοδικαίως εἶνε ὁ ἐφημέριος ἢ ὁ ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ.

Τὰ καθήκοντα τοῦ συμβουλίου εἶνε κατὰ τὸν νόμον λίαν εὐρέα, καὶ σχεδὸν μόνον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ λειτουργεῖ ἡ σχολῆ. Φροντίζει περὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν σχολικῶν νόμων,

ἐξακριβώνει ἐν οἱ διδάσκαλοι ἐπληροῦν «πιστῶς» τὸ καθήκον τῶν, ἐν οἱ μαθηταὶ ἐργάζονται «μετὰ ζήλου», ἐν τὰ ἐπίσημα προγράμματα ἐφαρμόζονται. Κατ' ἔτος δὲ συντάσσει ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς σχολικῆς περιφέρειας, προτείνει διάφορα μέτρα, αἵτινα ἐπικυροῦμενα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καθίστανται ἐκτελεστά, ἐκτελεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῆς κυβερνητικῆς ἀρχῆς λαμβανομένας ἀποφάσεις, διορίζει ἢ ἀποπέμπει τοὺς διδασκάλους καὶ ἀποφασίζει περὶ τῆς προσλήψεως ἐκτάκτων διδασκάλων. Ἐπὶ πλέον ἔχει δικαίωμα ἐπιβλέψεως τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων τῆς περιφέρειας καὶ τῆς κατ' οἶκον παρεχομένης παιδεύσεως.

Μεταξὺ τοῦ σχολικοῦ συμβουλίου καὶ τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς παρεμβάλλεται τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου, ὅστις μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱερέων ἐπικυροῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ σχολικοῦ συμβουλίου καὶ ἐπιτηρεῖ τὴν ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Κατ' ἔτος δὲ διαβιβάζει εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἔκθεσιν περὶ τῶν ὑφ' αὐτὸν ὑπαγομένων σχολικῶν περιφερειῶν ἐπισυναπτῶν καὶ τὰς παρατηρήσεις καὶ προτάσεις τοῦ ἐπόπτου τῶν σχολείων.

Οὗτος εἶνε ὁ ἄμεσος λειτουργὸς τῆς Κυβερνήσεως ἐπιθεωρῶν πάντα τὰ ἐκπαιδευτήρια. Στερεῖται ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, τὰς δὲ ἐκθέσεις του διαβιβάζει εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, ἧτις λαμβάνει αὐτὰς μεγάλως ὑπ' ὄψιν μάλιστα ὡς πρὸς τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα.

Ἡ ἀνωτάτη διοίκησις ἐξασκεῖται ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Β

Ὁ σχολικὸς οὗτος ὄργανισμὸς ἔχει δύο τινα ἄξια παρατηρήσεως καὶ μελέτης: πρῶτον, ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις συγκεντρῶ εἰς αὐτὴν σύμπασαν σχεδὸν τὴν διεύθυνσιν. Ἄλλ' ἄς μὴ ὑπολάβῃ τις ὅτι τοῦτο εἶνε ἀπλῶς ἀποκύημα καὶ λείψανον τῶν ἀναγκῶν τοῦ παρελθόντος. Φυσικῶς καὶ ἐν Σκανδιναυίᾳ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, κατὰ τὴν πρῶτην σύστασιν τῶν σχολείων ἐδέησε νὰ καταφυγῶσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς τὴν μόνην τότε ὀργανικῶς διατεταγμένην πνευματικὴν ἀρχὴν· κατελείφθη δὲ μέχρι σήμερον εἰς τὸν ἐφημέριον καὶ τὸν ἐπίσκοπον διοικητικὴ ἐξουσία καὶ ἐπίδρασις σημαντικὴ ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τοῦ σκοποῦ, ἕνα δηλονότι καὶ τὸ θρησκευτικὸν ἀίσθημα τοῦ τοιοῦτου μέτρου μὴ ἐκλίπη. Ἀπὸ τριῶν καὶ πλέον αἰώνων οἱ ἱερεῖς ἐπρωτοστάτησαν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Σκανδιναυίᾳ, καὶ καθὰ λέγουσιν οἱ Σκανδιναυοί, ἐὰν ἡ Δημοτικὴ ἐκπαίδευσις εἶνε ὑπερτέρα ἐν τῇ χώρῃ αὐτῶν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς ἱερεῖς. Δεύτερος δὲ καὶ σπουδαιότερος χαρακτήρ τοῦ

Σκανδιναυϊκού συστήματος είνε ή μεγάλη αύτου έλευθερία πηγάζουσα εκ τής άποκεντρώσεως δια τής εις τας ένορίας και κοινότητας αναθέσεως των κατ' ήν σχολήν. Το σχολικόν συμβούλιον διευθύνει πράγματι τήν σχολήν και κανονίζει και αύτας τας τεχνολογικάς λεπτομερείας τής διδασκαλίας, των όριων των έπισήμων προγραμματων όντων ίκανώς εύρών. Πάσα εκτελεστέα άπόφασις, άποκριμή π. χ. ή πρόσληψις διδασκάλου, άν μή πάντοτε λαμβάνηται, έξ άπαντος όμως διαβιβάζεται και εκτελείται ύπ' αύτου. Ένυπάρχει έν τώ συστήματι τούτω αύτονομία πραγματική μέν εις τας πλείστας των περιστασεων, φαινομενική δέ πάντοτε, ήτις και έγένετο ή πρώτη αίτία τής έπιτυχίας. Ο φιλόποπος χαρακτήρ του Σκανδιναυϊκού ήνέχθη τόν νόμον, ου αύτός ουτος έμελλε να κανονίζει και επιβλέπει τήν εφαρμογήν· τό έμφυτον τής άτομικής ευθύνης, τό όποιον λίαν ζωηρόν έχουσι οι πάντοτε έλευθεροί και κύριοι τής τύχης των διατελέσαντες ουτοι λαοί, έπεβοήθησαν εις τας ταχείας προόδους του υπό του κράτους μετά τόση έμπιστοσύνης ανατεθέντος αύτοις έργου. « Η άποκέντρωσις είνε λίαν μεγάλη. . . . έστρηξάμεν πολλάς έλπίδας εις τόν λαόν και δέν ήπατήθημεν», γράφει ο Μπέριμαν, γενικός επιθεωρητής των Σχολών τής Στοκχόλμης. Η άδιάλειπτος αύτη συνεργασία τής άτομικής πρωτοβουλίας αντιπροσωπευμένης δια του σχολικου συμβουλίου άπεδείχθη έργον συνετόν και λυσιτελέ, ως εξασφαλιζουσα εις τόν νόμον τήν ευμενή παρά του λαου άποδοχήν και τήν συνδρομήν πολλών επί μέρους ενεργειών τόν αύτόν σκοπόν επιδιωκουσών· ο νόμος επιθεξίως συμμορφωθείς προς τό εθνικόν πνεύμα δύναται να τηρηται αύστηρώς και ν' άπολαύη αύτοπροαιρέτου σεβασμου έχων ως καλλίστην έγγύθησιν τήν καθημερινήν επέμβασιν των νομικώς ύποτασσομένων αύτω, πράγματι δέ παρεχόντων αύτω τήν άτομικήν μέριμναν και άφοσίωσιν.

Γ'

Ούτως έν Σουηδία και Νορβηγία ή Δημοτική εκπαίδευσις στηριζομένη εις όργανισμόν άληθώς «έθνικόν» επιτελεί μετά λαμπρών άποτελεσμάτων τό έργον αύτης. Η εκπαίδευσις είνε ύποχρεωτική δια πάντας τούς παιδας άπό του έβδόμου μέχρι του δεκάτου τετάρτου έτους. Έπιβλέλλεται δ' εις πάντας ενεργώς «τό σχολικόν καθήκον».

Τών πτωχών και άπόρων παιδών αναλαμβάνει ή ένορία τας δαπάνας των ένδυμάτων, τής τροφής και των λοιπών αναγκαιών· διότι ουδέποτε ή πενία πρέπει να είνε κώλυμα τής φοιτήσεως.

Οι γονεϊς ή οι κηδεμόνες είνε υπεύθυνοι του «σχολικου καθήκοντος», και έλεγχος άκριβής

άσκειται ως προς τήν τήρησιν αύτου. Έάν άμελουν να στέλλουν τόν παιδα εις τό σχολείον, ο έφημέριος, έπειτα δέ «ή εκκλησιαστική διοίκηση» διαβιβάζουσιν εις αύτους άγνωστοποίησιν» (έν Νορβηγία ύπεβάλλονται και εις πρόστιμον χρηματικόν). Έάν και δευτέρα γνωστοποίησις μένη άνευ άποτελέσματος, δύναται δια κυβερνητικής όδου ν' άποχωρισθώσιν οι παιδες των γονέων των παραχωρούμενοι ταις δαπάναις τούτων εις κηδεμόνα. Άλλ' οι άπειθείς είνε έλάχιστοι. «Πόσον άκριβής είνε ο έλεγχος, λέγει ξένος μελετήσας τά τής εκπαιδεύσεως έν Σουηδία, έβελκιάθη ήμέραν τινά, ότε εισελθών εις τήν οικίαν φίλου Σουηδου εύρον άστυνομικόν κλητήρα μέ επιβλητικόν και άρειμάνιον ήθος, όστις άπλώς έζήτη να μάθη, διατί τό όκταετές κοράσιον του φίλου μου δέν είχε φοιτήση τήν προτεραιάν εις τό σχολείον».

Η αύστηρά αύτη τήρησις του κανονισμού παρήγαγε λαμπρά άποτελέσματα, ως οι ακόλουθοι αριθμοί έπαρκώς δηλοϋσιν.

Τώ 1895 έν Σουηδία επί 100 παιδών

- 92,6 έδιδάχθησαν εις τας δημοτικάς σχολάς
- 3,2 έδιδάχθησαν κατ' οίκον
- 2 έδιδάχθησαν εις ιδιωτικά σχολεία
- 1,8 δέν έδιδάχθησαν
- 0,4 ήσαν άσθενείς, άγνώστου καταστάσεως.

Τώ 1897 έν Χριστιανία :

- 77,75 έφοίτησαν εις τας δημοτικάς σχολάς
- 21,93 έφοίτησαν εις ιδιωτικά ή έδιδάχθησαν κατ' οίκον
- 0,32 δέν έδιδάχθησαν.

Τά άποτελέσματα ταύτα συμπληρωή ή ακόλουθος αναλογία του 1896.

Έπί εκατόν ύπαγομένων εις τήν στρατιωτικήν θητείαν

- 0,17 δέν έγίνωσκον άνάγνωσιν
- 0,63 » » γραφήν.

Η αναλογία των πρώτων κατήληθεν ήδη εις 0,12· έν Άγγλία είνε 7,0, έν Γαλλία 7,4, έν Βελγίω 14,0, έν Έλλάδι άγνωστος, διότι ουδεμία γίνεται εξέτασις των νεοσυλλέκτων.

Η διακανόνισις τής διδασκαλίας είνε πολύ εύρετα συμμορφουμένη προς τας έκασταχού ανάγκας, ως τό σχολικόν συμβούλιον διαρρυθμίζει έλευθέρως. Καθόλου τά μαθήματα διαρκούσιν όκτώ μήνας τό έτος και ή καθημερινή διδασκαλία άνέρχεται εις 5—6 ώρας. Παραθέτομεν ένταύθα πίνακα των ύποχρεωτικών μαθημάτων του γενικού προγράμματος μετά του μέσου αριθμου των δι' έκαστον αυτών όριζομένων ώρών. Οι αριθμοί ουτοι ποικίλλουσι κατ' τας έπαρχίας και τά έτη των σπουδών:

Θρησκευτικά (διηγήσεις εκ τής Γραφής, κατήχησις του Λουθηρου)	5 ώραι καθ' έβδ.
Γλώσσα Σουηδική ή Νορβηγική	8—10
Αριθμητική (προς τή όποία και διπλογραφία εις τας σχολάς τής τελειοποιήσεως)	3—4
Γεωμετρία (γνώσεις περι των έπιφανειών και των όγκων)	1—2
Γεωγραφία (Έθνική, οικονομική)	2
Ίστορία έθνική	2
Ίστορία, φυσική και ύγεινή	3—3
Ίγνογραφία	2
Έργασία χειροτεχνική	4
Γυμναστική	
Ώδική (εκκλησιαστικά ήσματα ή δημόδη)	

Η μέθοδος τής δια των όφθαλμών διδασκαλίας εισήχθη άπό πολλου εις τά σχολεία και λίαν άνεπτυχθη. Έφαρμόζεται δέ μυριοτρόπως· έχω πρό όφθαλμών δύο εικόνες, ών ή μία περιστ' ατήν κόρην, ήτις έχει καλήν στάσιν, όταν πλέκη, και είνε ευκίνητος και χαρίεσσα, ή δέ άλλη παριστ' ατήν κόρην, ήτις δέν έχει καλήν στάσιν, όταν πλέκη, και είνε κυρτή και κινεί τήν άποστραφήν.

Ο νόμος προνοεί, όπου είνε δυνατόν, περι «κήπου χάριν των σπουδών», χρησιμεύοντας προς πρακτικάς ασκήσεις βοτανικής και στοιχειώδους καλλιτεργίας. Κυρίως όμως μανθάνουσιν έν αύτω οι παιδες ν' άγαπήσωσι τά άνθη, τά όποία ο κάτοικος του Βορρά σέβεται περισσότερο ήμών ως σπανιώτερα εις τήν χώραν αύτου. Εις τούς βορειοτάτους μεταλλουργικούς σταθμούς τής Λαπωνίας εύρίσκει τις ύκινθους εύλαβώς διατηρούμενους· έκαστος μεταλλευτής έχει τό ιδικόν του και μετά σεβασμου επιμελείται αύτου. Τήν προς τά άνθη ταύτα άγάπην ή σχολή καλλιεργεί έπιτυχώς.

Άλλ' ο κυριώτερος νεωτερισμός, έν τό Σκανδιναυϊκόν σύστημα έπενόησε και προσέθηκεν εις τό πρακτικόν μέρος τής δημοτικής εκπαιδεύσεως, είνε τό Sloyd, ή χειροτεχνική έργασία. Περι ταύτης δέ είνε άξιον μακρότερος να γίνη λόγος.

[Έπεται τό τέλος]

ΛΑΪΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

Ο ΗΛΙΟΣ

Σάν κώνη κρύς, όπως τώρα, είνε ώρα ή σπιτι μέ καλή φωτιά, κι' ο καθένας ξέρει πως όσο πιο κοντά π' ας τ' ή φωτιά, τόσο πιο ζεσταίνεσαι. Το ίδιο κι' αν είνε δυνατό να πάμε πιο κοντά σ' τόν Ήλιο παρ' ό,τι εϊμαστε τώρα, θα ζεσταίνώμαστε παραπάνου· μάλιστα δέν έχουμε παρά όλο να προχωρούμε, και τότε τέλος θα φτάναμε σε μέρος που θα ψηνώμαστε. Το

ίδιο θα κρούναμε, αν πηγαίναμε πιο μακριά, και τέλος θα κοκκιάζαμε. Μας είνε δυνατό να ζούμε έτσι καλόβολα, γιατί των κορμιών μας ή κατασκευή είνε ταιριαστή με τ' ή ζέστα που ύπάρχει σ' αύτην έδώ τήν άπόσταση που βρίσκεται ή Γη μακριά από τόν Ήλιο.

Υπόθεσε πως βαστάς σε κάθε ζέστα, όσο μεγάλη κι' αν είνε, και πως τάχα ύπάρχει τρόπος να ταξιδέψης κατ' τόν Ήλιο. Πάρε μαζί σου ένα κερι, ένα μολυβένιο βόλι, μια δεκάρα, μια τσιμπίδα, κι' ένα στουρνάρι. Ξεκινάς, και σε λίγο ή ζέστα μεγαλώνει, και τό κερι άρχινά και μαλακώνει, και τέλος λυώνει. Όμως έσυ προχωράς, και τότε βλέπεις που τό μολυβένιο βόλι ζεσταίνεται και πηγαίνει, ως που τέλος λυώνει και τό βόλι, όπως πριν τό κερι. Ως τόσο εϊσαι πολυ μακριά από τόν Ήλιο άκόμα, και σου μένει ή δεκάρα, σου μένει ή τσιμπίδα και τό στουρνάρι. Μά ζυγώνοντας άκόμα, ή ζέστα πληθαίνει πάντα, και τότε παρατηρείς τ' ή δεκάρα πως άρχινά και κοκκινίζει από τ' ή φωτιά· προχωράς άκόμα, και τότε λυώνει, όπως πριν τό κερι και τό βόλι. "Αν επιμένης σ' τό δρόμο σου, θα βρής πως ή τσιμπίδα ή σιδερένια, που ήτανε κατακόκινη σαν έλυωσε ή δεκάρα, άρχίζει και λαμπεκοπα πιο πολυ όσο πάει, ως που τέλος καταντ' ατάσπρη από τ' ή ζέστα, και σαν τήν κοιτάς, θαμπώνει· έπειτα άρχίζει τό λυώσιμο, και γίνεται ή τσιμπίδα νερωτή, όπως ή δεκάρα, τό μολυβι, και τό κερι. Λίγο άκόμα αν προχωρήσης, θα όης που και τό στουρνάρι—που έλαμπε πριν, όταν έλυωνε ή τσιμπίδα— αρχίζει τέλος κι' αυτό να λυώνη.

Μά θα ρωτήστε, πως τά μάθαμε όλα αυτά; Κανείς ως τώρα τέτοιο ταξίδι δέν τό έκανε, τί λοιπόν μας βεβαιώνει πως ο Ήλιος είνε τόσο ζεστός; Το ξέρουμε από πολλους λόγους πως είνε άληθινό αυτό που σας λέω, μά θα σας αναφέρω έναν μοναχά—ένα πείραμα που γίνεται με τό φακό που τόν γνωρίζει όλος ο κόσμος.

Κάθε φακός κάνει, έξόν αν είνε πολυ πλακωτός, όπως είνε οι φακοί των ματογυλιών. Καμμιά καλή μέρα ήλιοφωτισμένη γύρισε τό φακό κατ' τόν Ήλιο, και κρατώντας ένα κομμάτι χαρτί από τ' άλλο μέρος σε άπόσταση που εύκολα δοκιμάζοντας βρίσκειται, θα όης φωτεινό σημάδι πως μορρώνεται άπάνου σ' τό χαρτί. Τόση είνε ή ζέστα σ' τό σημάδι αυτό, που σε λίγο πιάνει τό χαρτί. "Αν έπαιρναμε κανένα έτσι πλακωτό γυαλί, οι άχτίδες από τόν Ήλιο θα περνούσαν ίσια πέρα, χωρίς καθε μια· οι όψεις όμως του φακού είνε έπίτηδες καμπυλωμένες με τρόπο, που στρέβουν προς τά μέσα όλες τις άχτίδες του φωτός και τής ζέστας και τις στέλλουν να σμίξουν σ' τό ίδιο σημάδι, που τό λέμε έστία. "Όταν έτσι μαζευτούν πολλές άχτίδες σ' τό ίδιο

σημάδι, τότε ή καθεμιά συνεισφέρει λίγη ζέστα, κι' όλες μαζί κάνουν τόση ζέστα που μπορεί κι' ανάβει το χαρτί.

Κάτι εφευρετικοί επιστήμονες μεταχειρίστηκαν αυτή την ανακάλυψη για περίεργη δουλιά. Έτοποθέτησαν από πάνω από κανόνι φακό με τέτοιον τρόπο, που ίσα ίσα καταμεσήμερα το φωτεινό σημάδι άγγιζει την τρύπα του κανονιού και δίνει φωτιά. Έτσι έκαναν τον Ήλιο τον ίδιο και μηνά το μεσημέρι.

Άλλη χρήση του φακού είναι να καταγράφη τον αριθμό των ήλιοφωτισμένων ωρών της ημέρας. Θα καταλάβετε τον τρόπο από το διάγραμμα (άρ. 1), όπου αντί φακός υπάρχει γυάλινη σφαίρα. Καθώς περπατεί ο Ήλιος άπάνου

Διάγραμμα 1.

σ' τον ούρανό, περπατεί μαζί και το φωτεινό σημάδι, και κλιόντας σημάδευει το δρόμο του άπάνου σε κόλλα χαρτί χαρακωμένη με γραμμές που αντίστοιχούν σ' τις ώρες. Όταν είναι συννεφιά, το κάψιμο παύει, κι' έτσι φυλάγοντας της κάθε μέρας το χαρτί, έχουμε άλάθητο καταδότη που μας μαρτυρά, ποιές ώρες έλαμπε ο Ήλιος και ποιές ήταν συννεφιασμένες.

Άλλο πείραμα με φακό μας μαθαίνει κάτι άλλο. Πάρε ένα κερί, κι' από τη φλόγα του σύναξε φωτεινό σημάδι σ' του φακού την έστια. Αν βάλεις το δάχτυλό σου σ' την έστια άπάνου, μόλις θα το νοιώσης, ενώ σου είναι αδύνατο να το κρατήσεις άπάνου σ' του κεριού τη φλόγα. Το ίδιο και μπροστά σε δυνατή φωτιά αν κρατήσεις φακό, πάλι λίγη ζέστα θα βρής σ' την έστια του. Είναι λοιπόν φανερό πως ή ζέστα που γίνεται σ' την έστια φακού είναι πολύ λιγώτερη από τη ζέστα της πηγής των άχτιδών. Ως τόσο, οι άνθρωποι έκαναν μεγάλους φακούς ως μιάμιση πήχη πλατείς, που βάζοντάς τους μπροστά σ' τον Ήλιο κατώρθωσαν κι' άτσαλι να λυώσουν ακόμα σ' την έστια που έγεινε από τις άχτιδες του τόσο μεγάλη ζέστα γεννήθηκε. Θα πη λοιπόν πως ο Ήλιος είναι ζεστότερος ακόμα κι' από τη ζέστα λυωμένου άτσάλιου. Είναι ίσως πιο ζεστός από κάθε ζέστα που μπορούμε να γεννήσουμε σ' τη Γη.

Προσπάθησα να σας άποδείξω πως ο Ήλιος είναι πολύ ζεστός· μα άς δούμε καλύτερα και τί μπορούν να μας άντιλογήσουν. Γιατί με το να ζητούμε άντιλογίες, πολύ συχνά μαθαίνουμε. Έτσι λοιπόν θα σας πω μια δυσκολία που μου έβγαλε ένας μου φίλος—άνθρωπος σπουδαίος—σάν προσπαθούσα να του ζηγήσω του Ήλιου τη ζέστα. «Σά να κάνης λάθος, θαρρώ» μου είπε. «Μου λές πως όσο ζυγώνουμε τον Ήλιο, τόσο πιο ζέστα κάνει. Μα δέ γίνεται, και να! γιατί. » Μου έτυχε έμένα ν' άνεβώ πολύ άψηλά βουνά. » Σ' την κορφή τους φυσικά είναι πιο κοντά σ' τον Ήλιο παρά κάτω· και λοιπόν αν ο Ήλιος είναι άληθινά ζεστός, θα τον έννοιωθες πιο ζεστό σ' του βουνού την κορφή παρά σ' τον πόδα του. Κι' ως τόσο όλος ο κόσμος ξέρει πως σ' την κορφή μερικών βουνών έχει άπειρα χιόνια και πάγους, ενώ την ίδια ώρα κάτω σ' τα λακκώματα κάνει υπερβολική ζέστα. «Δέν είναι λοιπόν φανερό πως όσο ζυγώνουμε τον Ήλιο, τόσο πιο κρύο κάνει, κι' όσο άλαργεύουμε, τόσο πιο ζέστα;»

Αυτή δέν είναι μεγάλη δυσκολία, κ' εύκολα θα σας ζηγήσω το τί τρέχει. Το κρύο δηλαδή των κορφάδων του βουνού έρχεται από τουτο, πως υπάρχει και κάτι άλλο που μαζί με τον Ήλιο συντελεί σ' τη ζέστασή μας, μα το κάτι αυτό λείπει λίγο ή πολύ από τα μεγάλα ύψη, κι' αυτό είναι ο άγέρας.

Γνωρίζετε πως ζούμε ανασαινοντας άγέρα, και πως τον άπαντούμε όπου κι' αν πάμε, από στεριά ή θάλασσα, παντού σ' τον κόσμο. Σας είναι βέβαια γνωστό και πως, σάν άνεβαινουμε μ' άερόστατα, ο άγέρας μας σηκώνει άψηλά, κι' έτσι μπορούμε ν' άποδείξουμε πως ο άγέρας άπλώνεται μίλια και μίλια άπάνωθί μας, αν και γίνεται άλαφρότερος κι' άριώτερος όσο πιο μεγάλο είναι το ύψος.

Δέ μας χρησιμεύει όμως αυτός ο άγέρας μοναχά για ν' ανασαινουμε, μόνε κι' άλλως μας είναι της πρώτης ανάγκης. Είναι σά χιράμι που ζεσταίνει τη Γη, ή καλύτερα σά σωρός χιράμια άπάνωτά. Και μ' αυτά του άγέρα τα χιράμια ή Γη μπορεί και φυλάει τη ζέστα που λαβαίνει από τις ήλιακές άχτιδες με το να την άμποδίζει να ξεφεύγη πίσω πάλι σ' την άνοιχτοχωριά. Έτσι βασταύμε τη ζέστα, και γίνεται ή σφαίρά μας κατοικήσιμη. Τώρα σάν άνεβαινη κανείς βουνό, το μεσημέρι να πούμε, πηγαίνει πιο κοντά σ' τον Ήλιο, κι' όσο γι' αυτό βέβαια έπρεπε να ζεσταθη πιο πολύ, μα το κέρδος είναι άσήμαντο. Άκόμα και σ' την κορφή τ' Άσπροβουνού άπάνου ν' άνεβής, το κέρδος της ζέστας από το ζύγωμα κατά τον Ήλιο θα είναι ένα δεκαεκατομμυριοστό ($1/10,000,000$) του όλου· αυτό είναι δλότελα άνοιωθο, και μήτε καν θερμομετρο δέν

τη δείχνει τέτοια διαφορά. Όμως άνεβαινοντας σ' την κορφή περνάς και βγαίνεις από τα κάτω τα πυκνά στρώματα τάγέρα· δέ φτάνεις, είναι άλήθεια, ως σ' την άπάνου άπάνου έπιφάνειά του—αυτή είναι πιο άψηλά πολύ ακόμα—μα τα άπάνου στρώματα της άτμοσφαιρας είναι τόσο άρια που κάνουν άσήμαντα χιράμια. Έκει άπάνου σ' την κορφή λοιπόν είναι σά να πετάς τα πιο ζεστά σου χιράμια, ενώ ό,τι κερδίζεις από ζέστα με το να ζυγώνης κατά τον Ήλιο είναι τιποτένιο. Γι' αυτό κρυώνεις πιοτερο εκεί παρά κάτω σ' τους πυκνά άγεροσκεπάστους λάκκους, και γι' αυτό έχει εκεί τόσα χιόνια, ενώ άνθολαξ ο κάμπος κάτω.

Ένα άλλο πράμα θέλω να θυμάστε για τη ζέστα του ήλιου. Πως όλο του το φως κι' όλη του τη ζέστα δέν τη βίγνει άπάνω σ' τη Γη μας, μόνε τη χύνει έξίσου δλόγυρά του, και πως ό,τι φτάνει ως έδω σ' τη Γη δέν είναι παρά το δυόχιλιάδες εκατομμυριοστό ($1/2,000,000,000$) μέρος απ' ό,τι δίνει τόσο άνοιχτόχερα. Κι' αν με το λίγο αυτό έχουμε τόση ζέστα σ' τη Γη από τόσο μακρος, φανταζέστε τί καταπληχτική που πρέπει να είναι ή ζέστα του όλη.

Άλλα καλά του Ήλιου.

Θέλω να σας δείξω, τί μεγάλες χάρες πρέπει να χρωστούμε του Ήλιου. Φυσικά το καλοκαίρι, όταν μας καλοκαρδίζει ή ζέστα του και χαιρώμαστε το φως του, δέ θέλουμε λόγια για να πειστούμε, πόσο χρήσιμες κ' ευεργετικές μας είναι οι άχτιδες του. Όμως άς δούμε το χειμώνα, σά χιονίζει και παγώνη, κ' οι νύχτες είναι μεγάλες και μαυρες και κρύες. Καμμιά φορά θα νόμιζες πως μας ξέχασε όμως, θωρητός ή άθώρητος, εκείνος πάντα μας φροντίζει, και κοιτάζει την καλοπέρασή μας με τρόπους που τους λησμονούμε.

Άς σας δώσω ένα παράδειγμα του τί έννοώ. Σήμερα το πρωί ξυπνήσατε νωρίς όπως συνήθίζετε. Σ' αυτή τη χειμερινή την εποχή ήταν σκοτάδι ακόμα όταν ξυπνήσατε, και κρύος άνεμος φυσούσε όζω σ' τους δρόμους. Άρου έπλυθήκατε καλά και ντυθήκατε, τότε έκασισατε όλοι δλόγυρα σ' το τζάκι με τους δικούς σας, όπου ή καλή σας ή μάνα σας άναψε καταδεχάμενη φωτιά από ξύλα που φωτίζει και ζεσταίνει. Το μπρίκι βράζει σ' τη φωτιά για να γίνη ο καφές που θα πιήτε πριν πάτε σ' τη δουλιά σας, και ψωμί έτοιμο κορμένο είναι σιμά σας για να βουτήστε.

Μα θα μου πητε. «Τί έχει να κάνει καφές και ψωμί, φως και τζάκι, με τον Ήλιο και με τις άχτιδες του;» Να! τί έχει να κάνει.

Τα ξύλα έρχονται από το δάσος, και το δάσος έγινε γιατί κατεβαίνουν άχτιδες από τον Ήλιο και το θρέφουν. Η ζέστα και το φως,

που σκορπάει ο Ήλιος τόσο μεγάλωδωρα, βουφήθηκαν από τα φύλλα των φυτών κι' άποθηκεύτηκαν μέσα σ' τους κορμούς. Και σάν κόψαμε τα ξύλα και τ' άνάψαμε σ' το τζάκι το πρωί κ' έχυναν ζέστα μια γαρά και φως, αυτά τίποτ' άλλο παρά ξανάβγαζαν για το καλό μας ένα μέρος από την παρακαταθήκη εκείνη των άχτιδών που τις έχει ή Γη μας θησαυρισμένες τόσο πλήθια. Έτσι ο Ήλιος έσυντέλεσε σημαντικά σ' την καλοπέρασή μας, αφού μας προμήθεψε τη φωτιά που μας ζεσταίνει και μας βράζει τον καφέ.

Ο Ήλιος όμως κι' άλλως ακόμα μας έχορήγησε τον πρωινό μας καφέ, γιατί! μήπως δέ γεννά και τον καφέ τον ίδιο; Ο καφές έγινε σ' άλλες χώρες μακριά πολύ—σ' τη Βραζιλία το πιο πιθανό—όπου το φυτό μεγάλωσε κι' άνθισε από τη ζέστα των άχτιδών. Έπειτα από τη Βραζιλία ήρθε ως σ' το Τριέστι με το καράβι, κι' από το Τριέστι σ' τον Πειραιά· και το καράβι ταξίδεψε όλον αυτό το μακρινό δρόμο με τη βοήθεια των πανιών του, που τα φούσκωνε ο άνεμος που λέμε, και που είναι πέρασμα μεγάλων όγκων άγέρα καθώς χύνονται από ένα σ' άλλο μέρος της Γης.

Τί όμως, ρωτούμε, κάνει τον άγέρα και σαλεύει; Έπειδή δέν τρέχει έτσι έδω κ' εκεί χωρίς να τότε σπρώχνη κάποια δύναμη σημαντική. Έδω πάλι παρατηρούμε την έπιρροή του Ήλιου. Κομμάτια Γης ζεσταίνονται από τον Ήλιο. Ο άγέρας βουφά τη ζέστα από τη Γη και ζεσταίνεται, κ' ο ζεστός άγέρας όντας άναλαφρος άνεβαίνει, ενώ άλλος όροσερότερος όλοένα χύνεται μέσα να τον άντικαταστήση. Για να το κάνει όφτό, πρέπει φυσικά να μετατοπιστή από να μέρος σ' άλλο της Γης, κ' έτσι γίνεται άνεμος. Έτσι όλους τους άνέμους της Γης μας τους κάνει ο Ήλιος.

Βλέπετε λοιπόν πως του χρωστούμε του ήλιου το πρωινό μας βούτημα. Όχι μόνο μας έδωκε τα ξύλα και τον καφέ, μόνε μας έπρομήθεψε ακόμα και τα μέσα να φέρουμε τον καφέ από τη Βραζιλία πέρα ως σ' τα λιμάνια μας.

Το ίδιο μπορούμε να ξεδιαλύνουμε και το δεσμό του ζεστού νερού με τον Ήλιο. Το νερό ήτανε μέσα σ' το μπρίκι, και το μπρίκι σ' τη φωτιά άπάνου, και τη φωτιά την έκαναν οι άχτιδες. Έτσι βλέπουμε πως του Ήλιου ή ζέστα έκανε το νερό κι' έβραζε. Μα και το νερό το ίδιο ήρθε ή από τη βρύση, που τήνε σμίγει μακρινός σωλήνας με το κεφαλάρι, ή από το βαθύ πηγάδι μέσα σ' την αύλη μας. Άπ' όπου κι' αν το πήραμε, ή άληθινή του άρχή δέν είναι έδω κάτω σ' τη Γη, μόνε σ' τον ούρανό άπάνου. Όλα τα νερά έρχονται από τα σύννεφα. Τα σύννεφα χύνουν κάτω τη βροχή—ή καποτε το χιόνι ή

τὸ χαλάζει — καὶ τὸ νερὸ αὐτὸ πέφτοντας κάτω κατασταλάζει βαθιὰ μέσα σ' τὴ Γῆ καὶ γιομίζει τὰ πηγὰδια μας καὶ τὰ κεφαλάρια. Τὸ νερὸ λοιπὸν σήμερα τοῦ πρωϊνοῦ σας καρὲ βροσκουνταν μέσα σὲ σύννεφα ποῦ ἀρμένιζε ἀψηλά σ' τὸν οὐρανὸ.

Μὰ ἄς κοιτάξουμε λίγο παρέκει ἀκόμα, νὰ δοῦμε ἀπὸ ποῦ ἔρχονται τὰ σύννεφα. Βέβαιον εἶναι πῶς εἶναι ἀπλῶς εἶδος ἀχνοῦ ἀπὸ νερὸ, καὶ ἀφοῦ βίχουν ἀκατάπαφτα κάτω βροχὴ σ' τὴ γῆ, πρέπει νὰ ὑπάρχη καὶ τρόπος νὰ ξαναγιομίζη ἢ ἀποθήκη. Ἐδῶ πάλι βρίσκουμε τὸν καλὸ μας φίλο, τὸν Ἥλιο, ποῦ μᾶς βοηθάει κρυφά. Χύνει τίς ζεστές του ἀχτίδες κάτω σ' τοὺς ὠκεανούς, καὶ ἡ ζέστα μεταμορφώνει μέρος τοῦ νεροῦ σ' ἀχνό, καὶ ὁ ἀχνὸς ὄντας ἐλαφρότερος ἀνεβαίνει μίλια ἀψηλά. Ἐκεῖ ὁ ἀχνὸς μεταμορφώνεται πάλι σὲ σύννεφα, καὶ οἱ ἀνέμοι στέλνουν τὰ σύννεφα νὰ ὀροῦσιν τίς διψασμένες στεριές τῆς γῆς. Ἔτσι βλέπετε πῶς ὁ Ἥλιος μᾶς προμηθεύει νερὸ ἀπὸ τοὺς μεγάλους ὠκεανούς, ποῦ σκεπάζουν τόσο μέρος τῆς σφαιρας μας, καὶ τὸ στέλνει μὲ τὸ μέσο τῶν ἀνέμων νὰ γιομίσῃ τίς πηγές μας, καὶ ἀπὸ τίς πηγές τὰ μπρίκια μας. Μὰ παρατήρησε ἀκόμα καὶ μιὰ ἄλλη μικρὴ καλωσύνη τοῦ εὐεργέτη μας. Τὸ νερὸ τῶν ὠκεανῶν εἶναι ἀρμυρὸ, καὶ μὲ ἀρμυρὸ νερὸ καφές δὲ γίνεται· ἔτσι ὁ Ἥλιος, ὅταν σηκώνῃ τὸν ἀχνὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα, πολὺ στοχαστικὰ ἀφίνει πίσω τ' ἀλάτι καὶ μᾶς προμηθεύει γλυκὸ καὶ καθαρὸ νερὸ.

[Ἔπεται συνέχεια]

(Ἄπ' τ' ἀγγλικὸ)

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

Χειμῶνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά.
Γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγῶνει
Ἡ φλύαρη χελιδνοφωλιά
Χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη.
Τοῦ σπίνου χάθηκ' ἡ γλυκεῖα λαλιά,
Φοβήθηκε ὁ μελισσοργὸς τὸ χιόνι
Κ' ἡ σουσουράδα σ' τὴν ἀκρογιαλιά
Δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καρμάρωνει.
Σ' τῆς λυγαρίας τ' ὀλόξερο κλαδί,
Τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
Ὁ Καλογιάννης πρόσχαρος προβάλλει

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
Μικρὸς προφήτης φτερωτὸς, μὴνᾷ
Τὴν ἀνοιξὴ ποῦ θά γυρίσῃ πάλι.

1899.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΟΙ ΧΑΛΔΑΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ

Β'

Εἰς τὰ μικρὰ ταῦτα ἀνάγλυφα ὁ Ἀσσύριος καλλιτέχνης εὖρε, φυσικῶ τῷ λόγῳ, πλειοτέραν ἄνεσιν εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, διὸ παρέστησεν αὐτὴν ἥττον τῆς φύσεως ἀπέχουσιν. Παρατηροῦσιν ὅμως ὅτι τὴν ὅλην σειρὰν τῶν παραστάσεων ἐκείνων εἶχε σχεδιάσῃ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς καλλιτέχνης, ἐνῶ τὴν ἐκτέλεσιν εἶχον ἀναλάβῃ πολλοὶ τοιοῦτοι, τούτου ἕνεκα τινὰ τῶν ἀναγλύφων ἐκείνων εἶνε κατὰ πολὺ ὑποδεέστερα τῶν ἄλλων.

Ὁ ἵππος, ὁ εὐγενὴς οὗτος τοῦ ἀνθρώπου σύντροφος ἐν τοῖς κινδύνοις τῶν μαχῶν, ἦτο ἐπίσης προσφιλέστατον εἰς παράστασιν ζῶων, διὸ καὶ ἡ Ἀσσυρία τέχνη παρέστησε καὶ τούτου τὴν εὐκαμφίαν καὶ ταχύτητα μετὰ ζήλου καὶ οὐ σμικρῆς ἐπιτυχίας.

Ἐνῶ δὲ οἱ Ἀσσύριοι καλλιτέχνη ἀπασαν σχεδὸν τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν εὐφυΐαν κληνάλωσαν εἰς τὸ νὰ παρουσιάσωσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τοὺς ἀθλοὺς τῶν βασιλέων των, εἰς τὸ νὰ ἀπεικονίσωσι τὰς μάχας των καὶ τὰ κυνηγιστῶν, ἢ νὰ παραστήσωσι τοὺς νικηθέντας πίπτοντας εἰς τοὺς πόδας των, ἐφιλοτιμήθησαν προσέτι καὶ ὑπερβολὴν ὅπως κοσμήσωσι πολυτελῶς καὶ τὴν ἀμπίεσιν αὐτῶν. Μετὰ πολλῆς δὲ καὶ περισσῆς λεπτομερείας καὶ ὑπομονῆς ἐγλύψαν ἐπὶ τοῦ λίθου πλείστα κλωστικὰ ποικιλμάτα, δι' ὧν λαμβάνομεν πλήρη ἰδέαν περὶ τῆς ποικιλματικῆς αὐτῶν ἰκανότητος καὶ τέχνης. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα πάρεργα ἀποκρούει ἡ ἀληθὴς τέχνη καὶ οὕτως ἔπραξαν ἀείποτε οἱ καλλιτέχνη Ἕλληνες.

Σκοπὸς μου δὲν εἶνε ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσω τὰ τῆς θρησκείας τῶν Χαλδαίων καὶ Ἀσσυρίων, διὸτι τοῦτο οὐδ' ἀναγκαῖον εἶνε. Ἀρκούμαι μόνον νὰ εἶπω, πρὸς κατάληψιν ἀναγλύφων τινῶν, ὅτι οἱ λαοὶ ἐκείνοι ἐνόμιζον ὅτι ὅλος ὁ κόσμος κατέχεται ὑπὸ πνευμάτων, τούτων μὲν κακοποιῶν ἐκείνων δὲ ἀγαθῶν, καὶ ὅτι ἐνία ἐξ αὐτῶν κατοικοῦσιν εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἕτερα ἵπτανται ἐπὶ τῶν πτερύγων τῶν ἀνέμων ἔχοντα τὸ καθήκον νὰ ἀνάπτωσιν ἐν τῷ οὐρανῷ τὰς λαμπάδας τῆς ἡμέρας καὶ τὰ φῶτα τῆς νυκτός. Οὕτω τὰ ἀγαθὰ πνεύματα παρέστησαν μὲ μορφήν ἀνθρώπου πωγωνοφόρου φέροντος ἐπὶ κεφαλῆς τὴν τιάρην καὶ ἀμπίεσιν ὁμοίαν τῆς τῶν βασιλέων. Πλὴν τούτων ἐδίδον αὐτοῖς καὶ δύο ζεύγη μεγίστων πτερύγων, αἵτινες ἤπλοῦντο περὶ τὸ σῶμα τοῦ δαίμονος, εὐρέθη δὲ καὶ ἀνάγλυφον πνεύματος ἀγαθοῦ ἔχοντος κεφαλὴν ἀετοῦ, τοῦ βασιλέως τούτου τοῦ αἰθέρος.

Εἰς δὲ τὰ κακοποιὰ πνεύματα προσεπάθησαν οἱ καλλιτέχνη ἐκεῖνοι νὰ παραστήσωσιν αὐτὰ ὑπὸ αἰσχροτάτην καὶ φοβερὰν συνάμα μορφήν. Τὰ ἐν τῷ βρετανικῷ μουσεῖῳ τηρούμενα ἀνάγλυφα, τὰ παριστάνοντα κακοποιὰ πνεύματα, εἶνε φοβερὰ καὶ τερατώδη τὴν ὄψιν. Παρίστανται καὶ ταῦτα ἔχοντα εἶδος μὲν ἀνθρώπου, ἀλλὰ κεφαλὴν λέοντος δεινῶς καὶ ἀπειλητικῶς μορφαζούσαν, ὧτα κυνός, αὐχένα δὲ κυρτὸν καὶ χαίτην ἵππου, καὶ τελευταῖον πόδας ἀρπακτικοῦ ὄρνεου ὠπλισμένους διὰ γαμφῶν ὀνύχων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ στάσις των εἶνε ἀπειλητικὴ καὶ μυσαρὰ. Ἀνοίγοντα ἀχρεῖως τὸ στόμα, ὑψώνουσι συγχρόνως τὴν μὲ μάχιραν ὠπλισμένην σκελετώδη χεῖρά των, ὅπως πλήξωσι θνητὸν τινα. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι οἱ πρωτόγονοι ἐκεῖνοι λαοὶ ἦσαν εἰς ἄκρον δεισιδαίμονες καὶ φοβούμενοι τὴν μαγθηρὰν τῶν πνευμάτων δύναμιν προσέτρεχον εἰς διάφορα μέσα πρὸς ἐξιλέωσιν αὐτῶν. Οὕτως, ὅπως ἐξευμενίσωσι τὸν μεσημβρινοδυτικὸν ἄνεμον, ὅστις καυστικὸς ὄν λίαν, κατηρήμουν τὴν χώραν καὶ κατεπόνοι πλείστον τοὺς κατοίκους τῆς ὅλης Μεσοποταμίας, ἐπενόησαν καὶ κατεσκεύασαν μικρὸν ἐκ χαλκοῦ εἰδῶλιον, εἰς τὸ ὅποιον ἀπέδωσαν βδελυρὰν ὅσον ἔνεστι μορφήν καὶ ἀνάλογον τῆς φοικῆς, ἣν ἐνεποιεῖ αὐτοῖς ὁ ἄνεμος ἐκεῖνος. Τὸ εἰδῶλιον λοιπὸν τοῦτο ἀνήρτων, διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του κρῖκου, εἰς τὰ παράθυρα ἢ εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των ὡς ἀλεξητήριον κατὰ τοῦ κακοῦ ἐκείνου δαίμονος.

Παρομοίως ὅπως καθιστῶσιν ἔτι μᾶλλον εὐμενῆ τὰ ἀγαθὰ πνεύματα, προσεπάθουν διὰ παντοίων προσφορῶν καὶ εὐσεβοῦς πρὸς αὐτὰ λατρείας νὰ τὰ καταστήσωσιν ἀρωγὰ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των. Τοῦτο δὲ ἐξαγεται ἐκ πολλῶν ἀναγλύφων, ἐν οἷς παρίστανται οἱ βασιλεῖς προσφέροντες τὴν λατρείαν αὐτῶν ἢ τὰς πρὸς αὐτὰ θυσίας των καὶ αἰτοῦντες οὕτως ὡς ἀμοιβὴν τὴν κατατρόπως τῶν ἐχθρῶν των.

Παρατηρεῖται προσέτι ὅτι οἱ εἰς τὸ τραχὺ καὶ σκληρὸν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀσμενίζοντες Ἀσσύριοι, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐνοήσωσιν ὅποιον προσθέτει εἰς τὴν τέχνην θέλγητρον ἢ καλλονὴ τῆς γυναικείας μορφῆς. Ὅθεν παρημέλησαν νὰ παραστήσωσιν αὐτὴν εἰς τὰς πολλαπλὰς ἐκείνας ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων παραστάσεις των, καὶ μόνον γυναῖκες ἀναφαίνονται μεταξύ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πόλεως τινος φερομένων αἰχμαλώτων, καὶ αὗται μάλιστα, κατ' ἰδιαίτου πρὸς αὐτὰς φιλοφροσύνην, φέρονται ἄλλοι ἐπὶ ἡμιόνων καὶ ἄλλοι ἐπὶ φορητῶν ἀμαξῶν. Εἰς τινὰ ἀνάγλυφα τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἀσσυροβασιλείου φαίνονται γυναῖκες τινες κροτοῦσαι τὰ κύμβαλα, ὅπως ἐροτάσωσι νίκην τινὰ τοῦ ἰδίου βασιλέως. Ἀπαξ βλέπει τις μέγα ἀνάγλυφον γυναικός, ἀλλὰ τοῦτο ἀπεικονίζει Ἀσσυρίαν τινὰ θεάν. Οἱ

Αἰγύπτιοι καὶ κατὰ τοῦτο, ἀντιθέτως τοῖς Ἀσσυρίοις, ἤρθεσκοντο τὰ μάλιστα εἰς τὴν παράστασιν τῆς γυναικείας μορφῆς. Καὶ εἰς τὰ ἀνάγλυφα των παρέστησαν πολλάκις αὐτὴν, εἰς δὲ τὰς γραφὰς των βλέπει τις ὁμίλους ἀλλητρίδων παιζουσῶν τὸν αὐλὸν καὶ ἄλλα ἐγχορδὰ ὄργανα· οὐδ' εἰς τοῦτο μόνον ὑπάρχει ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς αἰγυπτιακῆς τέχνης καὶ τῆς τῶν Ἀσσυρίων. Οἱ Αἰγύπτιοι οὐδέποτε παρουσίασαν τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν γενειῶσαν, κατ' ἐξαιρέσιν ἐνόησε εἰς τοὺς θεοὺς ἢ τοὺς βασιλεῖς προσήρτων ἀπὸ τοῦ πάγωνος πρῖσμα τι ἐπίμηκες, ὡς ἄλλοτε ἀνεφερα, τὸ ὅποιον κατὰ συνθήκην ἐθεώρουν ὡς γένειον, ἀλλ' ἦτο ὅλως ἀνόμοιον γενείου. Οἱ Ἀσσύριοι ὅμως καὶ οἱ Χαλδαῖοι μόνους τοὺς εὐνούχους παρουσιάζουσιν ἐστερημένους τοῦ κοσμημάτος τοῦ γενείου καὶ τινὰς ἴσως χωρικούς, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς αὐλικούς, τοὺς ἐν ἀξιώμασι καὶ πάντας τοὺς στρατιώτας ἀπεικονίζον ἀείποτε μὲ μακρὸν γένειον κατὰ σειράς ἔχον τοὺς βοστρύχους καὶ τὴν κόμην ὁμοίως. Ἀλλὰ καὶ τὸ γένειον τοῦτο τῶν Ἀσσυρίων ὄζει ἀφορήτου ἐπιτηδεύσεως.

Τὸ διάγραμμα τῶν Αἰγυπτίων, ὡς οὗτοι διετύπωσαν αὐτὸ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ μορφῇ, φαίνεται ῥέον καὶ ἀνειμένον, οὐδεμίαν δὲ τραχύτητος διακόπτει τὸ ὁμαλὸν τῶν γραμμῶν. Ἀπ' ἐναντίας ἐν ταῖς μορφαῖς, ὡς παρήγαγεν ἡ Χαλδαϊκὴ καὶ Ἀσσυριακὴ τέχνη, τὸ διάγραμμα παρουσιάζεται σκληρὸν, γωνιώδες καὶ τὸ ὅλον ἀνθρώπινον σῶμα ἀκορέστως διατετυπωμένον. Ἡ χάρις εἶνε ἀγνωστος τοῖς Ἀσσυρίοις καλλιτέχνησι, παρατηρεῖται ὅμως εἰς τὰ ἔργα των, ὑπὸ τὸ τραχὺ αὐτῶν καὶ ἀκαμπτον εὐγενὲς τι καὶ μεγαλοπρεπὲς ἀληθῶς. Ὡς βλέπετε, εἰμεθα πολὺ μακρὰν ἀπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς τέχνης, ἥτις ἐν ταῖς ἐν Θῆβαις ἀνευρεθείσαις γραφαῖς παρέστησε τὴν εὐστροφίαν καὶ εὐκαμφίαν τοῦ νεανικοῦ σώματος μετ' εὐχερείας ἐκτάκτου, καὶ μάλιστα ἐπέτυχε τοῦτο καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς δυσχερεστάτους τοῦ σώματος ἐλιγμούς. Ἐτερόν τι ὀφείλω προσέτι νὰ παρατηρήσω, εἶνε δὲ τοῦτο ὅτι ὁ Ἀσσύριος βασιλεὺς, εἴτε προσφέρων τὰ δῶρά του πρὸς τὸν θεόν, εἴτε ἄλλως πως εὐρισκόμενος ἐνώπιον τοῦ εἰδῶλου, ἀείποτε παρουσιάζεται ὄρθιος καὶ οὐδέποτε γονυκλινῆς, ὡς πλειστάκις παριστάνεται μετὰ ἰδιαίτου χάριτος ὁ Ἀμείνορις, εἴτε ἄλλος βασιλεὺς Αἰγύπτιος προσφέρει τὴν πρὸς τὸν θεόν λατρείαν του.

Ἡ στήλη, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξεν ἐν τῶν ὠραϊοτέρων κοσμημάτων, οὐσιωδέστατον δὲ καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ βραδύτερον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐν τῇ Ἀσσυριακῇ ὅμως τέχνῃ οὐδαμῶς ἀπαντᾷ ἡ στήλη ὡς οὐσιώδες μέρος τοῦ οἰκοδομημάτος. Οἱ δύο ἐκεῖνοι λαοὶ ἕκαμον πλείστην χρῆσιν τῆς ἀψίδος εἰς τε τὰς πύλας τῶν ἀνακτόρων των καὶ εἰς

ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΕΚ ΜΙΚΡΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ

Μικρός ήρωας.

Μεταξύ των εσχάτως άφικθέντων από την Νότιον 'Αφρικήν εις τὸ Λονδίνον πληρωμένων ὑπαξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν εἶνε καὶ εἰς ἔφηδος ἐβελοντής, ὅστις ἐπληρώθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κολένσο. Μία ἐκ τῶν πριγκιπισσῶν, ἐπιθεωροῦσα τὸ νοσοκομεῖον ἔμαθε τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ μικροῦ καὶ, ὁσάκις ἐπισκέπτετο τὴν αἴθουσαν ὅπου ἐνοσηλεύετο αὐτός, ἔσπευδε νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ τοῦ ἐπιδαψιλεύῃ μητρικὰς ἀληθῶς θωπείας:

— Αὐτός ὁ μικρὸς εἶνε ὁ εὐνοοῦμένός μου, ἔλεγεν.

Μίαν ἡμέραν τὸν ἠρώτησεν:

— "Ἦσες νὰ κἀμὲ τίποτε διὰ σὲ ἡ βασίλισσα;

Καὶ ὁ μικρὸς πληρωμένος ἀπήντησε:

— Ναί! θὰ ἐπιθωροῦσα πολὺ νὰ μὲ ἔστειλε πάλιν εἰς τὸν πόλεμον.

Ὁ μικρὸς ἥρωας δέχεται χιλιάδας ἐπιστολῶν καθ' ἡμέραν ἀπὸ κυρίας καὶ κυρίουσιν πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων τοῦ Λονδίνου, διὰ τῶν ὁποίων τὸν προσκαλοῦν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του. Τὰ δῶρα δέ, τὰ ὁποῖα τοῦ στέλλουν, εἶναι τόσοσιν πολλὰ, ὥστε τὰ μοιράζει εἰς τοὺς ἐν τῷ νοσοκομείῳ νοσηλευομένους.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ποῖα εἶνε ἡ κοινὴ χρῆσις τῆς διττανθρακικῆς σόδας;

— 2—4 γραμμ. καθ' ἐκάστην εἶνε ἀρκετὰ κατὰ τῆς δυσπεψίας. Λαμβάνετε αὐτὴν πρὸ τοῦ φαγητοῦ διὰ τελευτημένην ἐντὸς ὀλίγου ὕδατος.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ὁ λόρδος Ρόμπερτς καὶ οἱ γάτοι.

Αἱ ἀγγλικαὶ ἑφημερίδες ἀναφέρουν τὰ ἑξῆς ἀνεκδότα περὶ τῆς μέχρι φέβρου ἰδιαιτέρας ἀποστρώφης τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐν Νοτίῳ 'Αφρικῇ στρατευμάτων λόρδου Ρόμπερτς κατὰ τῶν γάτων:

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Καδούλ ὁ στρατηγός, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου του, ἴστατο κατὰ τὸ σύνθημα ἀπαθῆς ἐν μέσῳ χαλάζης σφαιρῶν καὶ ὀδίδων. Αἴφνης ἤρξατο νὰ τρέμῃ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις ἐπολέμησεν εἰς ἑκατὸν μάχας, εἰδείνυε δι' ἀπηλπισμένων κινήσεων τῆς χειρὸς τὴν κορυφὴν ἐνὸς τοίχου. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτελείου ἔστρεψαν πρὸς τὰ ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ εἶδαν ἕνα γάτον ἰσχνὸν καὶ πεινασμένον. Τὸν ἐξεδίωξαν καὶ ὁ λόρδος Ρόμπερτς συνηλθε.

Ἄλλοτε ἐν Μανδαλά εἰς ἕκ τῶν ὑπαξιωστῶν του μεταδῶς εἰς τὸ γενικὸν ἀρχηγεῖον εὔρε τὸν στρατηγὸν καθήμενον, σχεδὸν λιπόθυμον, παρατη-

ροῦντα μικρὸν γάτον ἡμερώτατον, ὅστις προσετρίβετο εἰς τὴν κνήμην του.

Γνωστὸς συγγραφεὺς, ταξιδεύσας ἐπὶ μικρὸν εἰς Ἀσίαν, εἶχε φέρῃ μαζί του ἕνα θαυμασίον γάτον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐπεδείκνυεν ὑπερηφανευόμενος εἰς τοὺς φίλους του. Ὁ λόρδος Ρόμπερτς ἦτο προσεκτικημένος εἰς γεῦμα, ὅτε ὁ γάτος εἰσῆλθεν αἴφνης καὶ ἐπήδησεν εἰς τοὺς ὤμους τοῦ οἰκοδεσπότου. Ὁ στρατηγὸς ἀφῆκε τὴν περόνην καὶ ἐπροφασίσθη ὅτι ἐλησμόνησεν ἑκτακτὸν τινα ἐργασίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ φύγῃ ἀμέσως! ἐπειδὴ δὲ ἐπέμεινον νὰ μείνῃ, ἔστρεψεν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄραν νὰ διωχθῇ ἀμέσως ὁ γάτος.

Ἡ χρησιμότης τῶν πτηνῶν.

Τί θὰ ἐγένετο ὁ κόσμος ἂν ἐξαφνα ἐξηφανίζοντο ὅλα τὰ πτηνὰ; Γάλλος ὀρνιθολόγος λέγει ὅτι κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς του ἂν τοῦτο συνέβαιεν, ἐντὸς ἐννέα ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκλείψεως τῶν πτηνῶν ἡ γῆ θὰ καθίστατο ἀκατοίκητος διὰ τὴν ἀνθρωπίν, μεθ' ὅλας τὰς παγίδας καὶ τὰ ἐξολοθρευτικὰ μέσα, ἅτινα ἠδύνατο νὰ ἐφεύρῃ πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐντόμων. Τὰ πτηνὰ τρώγουσι καθ' ἐκάστην ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων ἐντόμων, ὧν τὰ πλεῖστα εἶνε ὀλέθρια διὰ τὴν γεωργίαν. Ἐκ τούτων ὅλων ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ πτηνὰ παρέχουν εἰς τὸν γεωργὸν ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας οὗτος δὲν φαντάζεται καὶ ὅτι ἀσυγχώρητος εἶνε ἡ χάριν κνηγίου καταδιώξις τῶν μικρῶν αὐτῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄχειρο ζωγράφος.

Ζωγράφος ἐπίσημος, ὁ Κάρλος Φελοῦ, ἀπέθανεν εσχάτως ἐν Ἀμβέρσῃ εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν ἐντελῶς ἄχειρ ἐκ γενετῆς, ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ζωῆς ἔμαθε νὰ μεταχειρίζεται τοὺς πόδας ὡς χεῖρας, τόσοσιν δὲ διεκρίθη εἰς τοῦτο ὥστε καὶ ἐξυρίζετο μόνος του! Ἐκ νεαρῆς δὲ ἡλικίας ἔμαθε ν' ἀντιγράφῃ διὰ τῶν ποδῶν εἰκόνας, αἵτινες κατέστησαν περιζήτηται πληρωνόμεναι ἄδρως ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου τὸν ἐξέτιμα μεγάλως, τὸν ἐπισκέπτετο δὲ πάντοτε ὁσάκις μετέβενεν εἰς Ἀμβέρσαν.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διατήρησις τῶν κλειδοκυμβάλων.

Εἰς τὰ κλειδοκύμβαλα ὁ πολὺ ἕηρὸς ἀήρ τοῦ δωματίου εἶνε ἐπιβλαβέστερος τοῦ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ. Διὰ νὰ διατηρῆται ὅπωςδὴποτε ἡ ἐλαστικότης τοῦ ξύλου, καλὸν εἶνε νὰ ὑπάρχουν γάστραι τινὲς φυτῶν πλησίον τοῦ κλειδοκυμβάλου, διότι οὕτω προλαμβάνεται ἡ μεγάλῃ ξηρότητι τοῦ ἀέρος. Ἐλλείψει φυτῶν δύναται νὰ τεθῇ σπόγγος βρεγμένος ἐντὸς δοχείου, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀνανεώνεται τὸ ὕδωρ συχνὰ διὰ νὰ μὴ στεγνώνῃ.